

Rīgas Medicīnas institūta otrais rektors Vasilijs Kalbergs

*Daiga Dupate, Maija Pozemkovska*¹

daiga.dupate@rsu.lv

Rīgas Stradiņa universitātes muzejs, Latvija

¹ *Rīgas Stradiņa universitāte, Medicīnas vēstures institūts, Latvija*

Kopsavilkums

Profesors Vasilijs Kalbergs bija Rīgas Medicīnas institūta (RMI) otrais direktors (1958–1963). Amatā viņš stājās pēc RMI pirmā direktora Ernesta Burtņieka (1898–1958) traģiskās nāves.

V. Kalbergs dzimis 1893. gada 18. aprīlī Pēterburgā. Viņa tēvs nācis no Hāpsalas (Igaunijā), bet māte no Tveras guberņas (Krievijā). Labākas dzīves meklējumos ģimene pārcēlusies uz Pēterburgu.¹ Tur V. Kalbergs pabeidza Petrogradas Universitāti (1918) un Ļeņingradas 1. medicīnas institūtu (1925). Viņš bijis docētājs Ļeņingradas 2. medicīnas institūtā (1925–1941), Jūras kara medicīnas akadēmijā (1941–1943) un Staļinabadas (tagad Dušanbe, Tadžikistānā) Medicīnas institūtā (1943–1945). Ieguvis medicīnas zinātņu doktora grādu (1939) un profesora amatu (1944).

Profesors V. Kalbergs Rīgā ieradās 1945. gadā un kļuva par Latvijas Valsts universitātes Medicīnas fakultātes Anatomijas katedras vadītāju. Pēc RMI izveidošanas 1950. gadā profesors V. Kalbergs turpināja darbu Anatomijas katedrā, taču jau RMI, līdz 1973. gadam, bet no 1973. līdz 1982. gadam bija tās profesors konsultants. V. Kalbergs bija RMI Ārstniecības fakultātes dekāns (1950–1958), kā arī RMI direktora vietas izpildītājs (1958–1959), bet no 1959. līdz 1963. gadam – rektors. Viņš bija Latvijas Anatomu, histologu un embriologu biedrības priekšsēdētājs (1951–1978). Viņa zinātniskās intereses saistījās ar veģetatīvās nervu sistēmas simpātisko gangliju (mezglu) izpēti, nieru anomālijām, vēnu sistēmas uzbūvi un citiem anatomijas jautājumiem. V. Kalbergs ir saņēmis vairākus apbalvojumus: ordeni Goda Zīme (1950, 1961), Ļeņina ordeni (1966), Oktobra Revolūcijas ordeni (1971), kā arī LPSR Nopelniem bagātā zinātnes darbinieka nosaukumu (1965).

V. Kalbergs miris 1983. gada 30. jūlijā Rīgā.

RMI V. Kalbergs vadīja piecus gadus. Viņa līdzgaitnieki profesoru atceras kā spilgtu personību un docētāju. Studentu zināšanas anatomijā viņš pārbaudījis ne tikai lekciju laikā, bet arī, piemēram, gaitēnos gluži sirsnīgā un privātā sarunā.

Atslēgvārdi: anatomija, profesors, rektors, Rīgas Medicīnas institūts, Vasilijs Kalbergs, Pēterburga.

¹ Pēterburga, Sanktpēterburga – arī Petrograda (1914–1924), Ļeņingrada (1924–1991).

Ievads

Rīgas Stradiņa universitātes (1950.–1990. gadā Rīgas Medicīnas institūta, 1990.–2002. gadā Latvijas Medicīnas akadēmijas) pastāvēšanas 67 gadu laikā to vadījuši pieci rektori. Profesors Vasilij Kalbergs (1893–1983) bija Rīgas Medicīnas institūta (RMI) otrais direktors,² kurš 1958. gadā stājās amatā pēc RMI pirmā direktora Ernesta Burtņieka (1898–1958) traģiskās nāves. Vēstures avotos un laikabiedru atmiņās V. Kalbergs visvairāk raksturots kā savas jomas – anatomijas – liels entuziasts. Daudz mazāk tiek runāts par viņa administratīvo darbu. Anatomijas katedru viņš vadīja 28 gadus (1945–1973), bet RMI rektors bija piecus gadus (1958–1963).

Iepriekšējās RSU zinātniskajās konferencēs tika analizēta pirmā rektora E. Burtņieka darbība, kā arī ilggadējā (trešā) rektora V. Korzāna devums augstskolas attīstībā (Pozemkovska, 2015; Burtņieks un Pozemkovska, 2014). Šoreiz pienākusi kārta sīkāk iedziļināties V. Kalberga dzīvē un augstskolas vadīšanā, kas līdz šim palikusi neizvērtēta.

Darba mērķis

Darba mērķis ir pētīt Rīgas Stradiņa universitātes vēsturi, sniegt vērtējumu par kādreizējā RMI otrā rektora V. Kalberga dzīvi un darbu.

Materiāls un metodes

Pētījuma gaitā tika apzināti RSU muzeja un Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzeja krājuma priekšmeti (oriģinālās fotogrāfijas, dokumenti u. c.), pētīti V. Kalberga biogrāfijas avoti (viņa personas lietas RSU arhīvā – 7. apr., 429. un 3984. l.) un dažādas publikācijas. Darbā tika izmantota vēsturiski pētnieciskā un analītiskā metode.

Rezultāti

Vasilij Kalbergs dzimis 1893. gada 18. aprīlī Pēterburgā. Viņa tēvs Aleksandrs dzimis un audzis Hāpsalā (Igaunijā), taču labākas dzīves meklējumos pārcēlies uz Pēterburgu, kur strādājis par pastnieku. Māte Tatjana, dzimusi Vorobjova, bija šuvēja, nākusi no Tveras guberņas (Krievijā). Tēvs miris 1896. gadā, kad Vasilijam bija tikai trīs gadi, un māte abus dēlus audzināja viena, tāpēc Vasilij un viņa vecākais brālis Aleksandrs agri bija spiesti sākt strādāt. Jau mācoties reālskolā, Vasilij papildus piepelnījās ar privātsundu pasniegšanu. Pēc reālskolas absolvēšanas 1912. gadā viņš iestājās Petrogradas Universitātē, kur studēja dabaszinības (1913–1918).³

No 1918. gada septembra V. Kalbergs strādāja skolā, divās darbaļaužu vakarskolās mācot dabaszinības. Pedagoģa darbu viņš turpināja arī pēc iestāšanās Petrogradas Medicīnas institūtā un visu studiju laiku (1920–1925), kā arī vēl pēc augstskolas absolvēšanas (līdz 1930. gadam). Līdztekus studijām V. Kalbergs jaunāko kursu studentiem mācīja anatomiju.

Pēc ārsta grāda iegūšanas V. Kalbergs bija docētājs Ļeņingradas 2. medicīnas institūtā (1925–1941). Pēc disertācijas aizstāvēšanas 1934. gadā V. Kalbergam tika piešķirts medicīnas zinātņu kandidāta nosaukums. No 1930. gada V. Kalbergs publicējis vairākus zinātniskus rakstus par anatomijas jautājumiem (krievu un vācu valodā).⁴

² No 1961. gada Latvijas PSR augstskolu vadītājus pārdēvēja no direktora par rektoru.

³ RSU arhīvs, 507. f., 7. apr., 429. l., 1.–5. lp.

⁴ RSU arhīvs, 507. f., 7. apr., 429. l., 18. lp.

1. attēls. Vasiļijs Kalbergs pēc reālskolas absolvēšanas, 1912. gads⁵
 Vasiļijs Kalbergs after graduating real school, 1912

1939. gada 9. aprīlī Ļeņingradas 2. medicīnas institūtā V. Kalbergs aizstāvēja disertāciju anatomijā par simpātiskā stumbra ganglijiem (*Узлы пограничного симпатического ствола*) un kļuva par medicīnas zinātņu doktoru, no 1940. gada bija docents. Turklāt no 1927. līdz 1929. gadam V. Kalbergs bija arī Ļeņingradas pilsētas padomes (Ļensovet) deputāts.⁶

Otrā pasaules kara laikā V. Kalbergs docēja Ļeņingradas Jūras kara medicīnas akadēmijā (no 1941. gada maija līdz 1943. gada augustam), viņam bija medicīnas dienesta apakšpulkveža dienesta pakāpe.⁷ 1943. gada vasarā V. Kalbergs evakuējās uz Tadžikistānu, kur strādāja jaunatvērtajā (dibināts 1939. gadā) Staļinabadas Valsts Medicīnas institūtā (1943–1945), tur viņš vadīja Normālās anatomijas katedru. 1944. gada 29. janvārī viņš tika apstiprināts par profesoru. Tadžikistānā V. Kalbergs darba gaitas turpināja līdz 1945. gada jūnijam beigām, kad ieradās Rīgā. 1945. gada 1. jūlijā V. Kalbergs tika pieņemts darbā par LVU Anatomijas katedras vadītāju.⁸

⁵ Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzeja (MVM) krājums. MVM, 43692, Ff 5410.

⁶ Turpat, 7.-8. lp.

⁷ Turpat.

⁸ Turpat, 5. lp.

No Staļinabadas⁹ uz Rīgu profesors V. Kalbergs atbrauca kopā ar savu kolēģi, arī Ļeņingradas 1. medicīnas institūta studiju biedru Ādolfu Krausu (1905–1958). Ā. Krauss uz Staļinabada bija devies tūdaļ pēc medicīnas studijām Ļeņingradā (1923–1928) un pildījis tur dažādu veselības aizsardzības iestāžu administratora pienākumus. Ierodoties Rīgā, viņš sāka strādāt LPSR Veselības aizsardzības ministrijā – sākumā par ministra vietnieku, vēlāk – ministru.

Kāda šajā laikā bija situācija Rīgā, Latvijas Valsts universitātes Medicīnas fakultātē? Tās darbu no 1944. gada vadīja dekāns, profesors Pauls Stradiņš (1896–1958). Otrā pasaules kara beigās ļoti daudzi Medicīnas fakultātes darbinieki, baidoties no padomju represijām, emigrēja no Latvijas uz Rietumiem, tāpēc augstskolā trūka pasniedzēju. Profesors P. Stradiņš aicināja docētājus no citām Padomju Republikām, vispirms uzrunājot tos, kuriem bija latviska izcelsme, kas zināja latviešu valodu. Aicinājumam atsaucās un kā medicīnas docētāji Rīgā ieradās, piemēram, Aleksandrs Šmits, Jānis Bune, Ernests Burtnieks, Aleksandrs Liepukalns. Vasilijam Kalbergam nebija latvisko sakņu, toties viņa dzīvesbiedre Biruta Rāviņa (1898–1977) bija latviete. Turklāt V. Kalbergs jau iepriekš, 30. gados, ģimenes saišu dēļ bija viesojies Latvijā, un šeit viņš interesējās par LU Medicīnas fakultātes darbību.

Pēc kara Medicīnas fakultātē par pasniedzējiem sāka strādāt ne tikai tie, kurus bija aicinājis profesors P. Stradiņš, bet arī citi. Piemēram, Leonīds Goļbers (1909–2002), kuram 20. gs. 40. gadu otrajā pusē un līdz pat 1958. gadam bija nozīmīga loma padomju propagandas izplatīšanā Medicīnas fakultātē, vēlāk – Rīgas Medicīnas institūtā, 1946. gadā Rīgā ieradās kopā ar Sarkano Armiju. Šis bija intensīvas sovjetizācijas laiks, kad Latvijā ar visādiem līdzekļiem reorganizēja augstāko izglītību, pēc iespējas nobīdot malā tos akadēmiskos mācībspēkus, kuri šeit dzīvoja un strādāja pirms PSRS okupācijas, bija izglītojušies vai nu Rīgā, Tartu Universitātē vai Rietumeiropā (Bleire, 2016).

1946. gadā, lai īstenotu sovjetizācijas plānus, sākās profesora Paula Stradiņa nomelnošanas kampaņa. Par šiem notikumiem plaši izklāstīts grāmatā “Tāds bija mūsu laiks” (Stradiņš, Arons, Viksna, 1996). Drīz vien profesoru P. Stradiņu dekāna amatā nomainīja profesors Aleksandrs Šmits, kurš, ierodoties Latvijā, vēlējās kāpt arvien augstāk pa karjeras kāpnēm (Viksna, 1997). Tik ļoti vēlējās, ka 1949. gadā, kad viņa “kontā” bija jau seši galvenie amati, viņš gribēja kļūt arī par LVU rektoru. Tomēr tas neizdevās, jo A. Šmits nesaņēma VK(b)P CK¹⁰ Aģitācijas un propagandas daļas akceptu (Strods, 1999). Šķiet, viņa nebeidzamās alkas pēc augstāka amata bija kādu nokaitinājušas. 1949. gadā profesors A. Šmits iesniedza atlūgumu, lūdzot viņu atbrīvot no Medicīnas fakultātes dekāna pienākumiem. Šo vēlmi viņš pamatoja ar pārslodzti darbā.¹¹ Viņa vietā par dekānu iecēla profesoru Ernestu Burtnieku, savukārt par prodekānu kļuva profesors Vasilij Kalbergs.

Kāpums karjerā administratīvā darba jomā profesoram V. Kalbergam bija no 1950. gada, kad mainījās LVU Medicīnas fakultātes statuss. PSRS taktika augstākās izglītības organizēšanā balstījās uz izglītības iestāžu sadalīšanu pa atbilstīgajiem valdības resoriem jeb kompetencēm. Piemēram, medicīnas izglītību pakļāva Veselības aizsardzības ministrijai, lauksaimniecības izglītību – Lauksaimniecības ministrijai. Jau tūdaļ pēc Latvijas okupācijas 1940. gadā sākās plānošana, kā šos pārveidojumus īstenot, taču šo procesu pārtrauca karš. Pirmie pēckara gadi LVU Medicīnas fakultātes darbiniekiem galvenokārt lika koncentrēties uz fakultātes atjaunošanu, lai gan doma par atsevišķas medicīnas augstskolas izveidi netika aizmirsta. Bet ap 1948.–1949. gadu ideja par Medicīnas fakultātes atdalīšanu no universitātes tika aktualizēta Veselības aizsardzības ministrijā ministra Ādolda Krausa vadībā (Viksna, 2000). Viņam jau bija pieredze, 1939. gadā dibinot Staļinabadas Medicīnas institūtu. LPSR Veselības aizsardzības ministrijā bija Medicīnas zinātniskā padome. Tajā darbojās LVU Medicīnas fakultātes docētāji, profesori Aleksandrs Šmits, Ernests Burtnieks, Aleksandrs Bieziņš, Leonīds Goļbers, Vasilij Kalbergs, Aleksandrs Liepukalns, Arčils Mačabeli, Jānis Miķelsons, Pauls Stradiņš un Aleksandrs Šteins. 1949. gada 23. maijā notika svarīga sēde, kuras laikā apsprieda Rīgas Medicīnas institūta izveidošanas

⁹ Staļinabada – šāds nosaukums no 1931. līdz 1961. gadam, tagad – Dušanbe, Tadžikistāna.

¹⁰ VK(b)P CK – Vissavienības komunistiskās boļševiku partijas Centrālā Komiteja.

¹¹ LU arhīvs, 7. apr., 2775. l., 40. lpp.

nepieciešamību.¹² Tika organizēta sarakste ar atbildīgajām instancēm Maskavā, un rezultātā 1950. gada 10. jūnijā tika izdots PSRS Ministru Padomes rīkojums Nr. 8640-r "Par Latvijas PSR Veselības aizsardzības ministrijas Rīgas Medicīnas institūta organizēšanu uz Latvijas Valsts universitātes Medicīnas fakultātes bāzes".¹³ LVU Medicīnas fakultātes dekāns, profesors Ernests Burtņieks kļuva par pirmo Rīgas Medicīnas institūta direktoru. Viņa vietnieki bija profesors Leonīds Goļbers (zinātniskajā un mācību darbā) un Samuēls Aganovs (administratīvi saimnieciskajā darbā). Savukārt profesors Vasilijš Kalbergs tika iecelts par RMI Ārstniecības fakultātes dekānu.

Liels pārmaiņu laiks Rīgas Medicīnas institūta vadībā sākās 1958. gada vasarā. Pēc autoavārijas 20. jūnijā nomira profesors E. Burtņieks. Neilgi pirms šī traģiskā notikuma necienīgas izturēšanās dēļ direktora vietnieka amatu zaudēja profesors L. Goļbers.¹⁴ Viņa vietā tika iecelta Klīniskās terapijas katedras docētāja Olga Kovša. Dekānu, profesoru Vasiliju Kalbergu norīkoja par direktora pienākumu izpildītāju uz laiku.¹⁵ Rīkojumu Nr. 557/12 par abām amatpersonām 1958. gada 21. jūnijā izdeva LPSR Veselības aizsardzības ministrija.¹⁶

Vai 1958. gadā profesors Kalbergs bija vienīgais kandidāts uz RMI direktora vietu? Par konkurentiem varētu uzskatīt tos, kas bija RMI izveidošanas iniciatori – LPSR Veselības aizsardzības ministrijas Medicīnas zinātniskās padomes dalībnieki. Vai viņu vidū bija vēl kāds, kurš varēja ieņemt šo amatu? Profesors Aleksandrs Šmits jau bija sevi sakompromitējis ar nesamērīgu tiekšanos pēc amatiem. Profesors Aleksandrs Bieziņš bija Latvijas pirmās brīvvalsts laika medicīnas docētājs, un šā laika speciālisti pie varas netika laisti. Šī paša iemesla un arī vairāku nomelnošanas kampaņu dēļ profesoram Paulam Stradiņam bija līdzīga situācija. Profesors L. Goļbers pēc atlaišanas jau bija devies uz Maskavu cita darba meklējumos, bet profesoram Aleksandram Liepukalnam bija daudz mazāka administratīvā darba pieredze nekā V. Kalbergam. Profesoram Arčīlam Mačabeli, kurš bija arī Rīgas Traumatoloģijas un ortopēdijas zinātniski pētnieciskā institūta dibinātājs un direktors (1946–1955), 1955. gadā trīs mēnešu garumā bija notikusi administratīvā pārbaude, kuras laikā tika konstatēti dažādi pārkāpumi, par kuriem izteikts stingrs rājiens. Laikrakstā "Ļiteraturnaja gazeta" (Ivanovs, 1955) plaši tika izklāstīta šo notikumu gaita. Nozīmīga loma Medicīnas zinātniskajā padomē 20. gs. 50. gadu otrajā pusē bija arī profesoram Pēterim Gērķem, tomēr viņu neizvirzīja rektora amatam. Iespējams, tāpēc, ka viņam bija mazāka administratīvā darba pieredze augstskolā nekā V. Kalbergam. Profesors Aleksandrs Šteins jau 1951. gadā bija devies strādāt uz Ukrainu, Ļovvu, bet profesors Jānis Miķelsons bija miris 1952. gadā. Iespējams, ieceļot profesoru V. Kalbergu par rektora vietas izpildītāju, nebija plānots, ka viņš paliks amatā ilgu laiku, bet, kā zināms, pagaidu varianti ir tie noturīgākie.

Kādus nozīmīgus darbus un ko jaunu paveica profesors V. Kalbergs direktora (no 1960. gada rektora¹⁷) amatā? Viņa vadības laikā, 1958. gada decembrī, ekspluatācijā tika nodota RMI šautuve, 1959. gada rudenī tika pabeigta pirmās RMI studentu kopmītnes būvniecība (Aganovs, 1958; Šautuves atklāšana, 1958). Abas ēkas sāka celt 1957. gadā, vēl profesora E. Burtņieka vadības laikā.

1959. gada vasarā Bauskas rajona Saulainē pirmo reizi tika rīkota RMI sporta un veselības veicināšanas nometne, par ko tika sniegta informācija publikācijā *Vēl var pieteikties. Te būs nometne* (1959). Vēlāk nometnei tika atrasta pastāvīga vieta – Taurenē, Cēsu rajonā. Vēl viena sportiska tradīcija, kas sāka rektora V. Kalberga laikā, 1960. gadā, un pastāvēja vairākus gadu desmitus, bija sacensības "Draudzības kauss" (Rorbaks, 1963). Sākotnēji tajās piedalījās RMI studenti un kaimiņu republiku augstskolu – Tartu un Kauņas – medicīnas fakultāšu studenti. Vēlāk šim pasākumam pievienojās arī Grodņas, Vitebskas, Minskas un Ļeņingradas Medicīnas institūta pārstāvji. Sacensības notika gan vasaras, gan ziemas sporta veidos.

¹² LVA, 1022. f., 6. apr., 27. l., 64.–66. lp.

¹³ LVA, 270. f., 2. apr., 1037. l., 22. lp.

¹⁴ RSU arhīvs, 507. f., 7. apr., 321. l., 270. lp.

¹⁵ RSU arhīvs, 507. f., 7. apr., 5359. l., 201. lp.

¹⁶ RSU arhīvs, 507. f., 7. apr., 3984. l., 57. lp.

¹⁷ LVA, 507. f., 1. apr., 24. l., 18. lp.

2. attēls. Sanāksme pie RMI rektora, profesora Vasilija Kalberga (attēlā – vidū, 2. no kreisās – profesore Olga Kovša), ap 1960. gadu¹⁸

Meeting in the rector's office. 2nd from the left Prof. Olga Kovša, around 1960

Par nozīmīgāko tā laika RMI ieguvumu, kas īstenots rektora, profesora V. Kalberga vadībā, var uzskatīt Ārstu specializācijas un kvalifikācijas celšanas fakultāti, kas tika organizēta saskaņā ar 1961. gada 22. decembra LPSR Ministru Padomes lēmumu Nr. 1042/12. 1961. gada sākumā V. Kalbergs devās uz Vissavienības veselības aizsardzības darbinieku aktīva apspriedi Maskavā. Viena no sanāksmes galvenajām atziņām bija par nepieciešamību paplašināt ārstu kvalifikācijas celšanas institūtus un fakultātes (Kalbergs, 1961). Rīgā jaunajam studiju virzienam nodibināja trīs katedras: Terapijas, Pediatrijas un Ķirurģijas ar anestezioloģijas kursu. 1962. gada 21. februāra laikrakstā “Padomju Mediķis” rakstīts, ka 3. februārī notikusi svinīga fakultātes atvēršana, kurā piedalījušies gan klausītāji – ārsti no visas republikas –, gan profesori, kuri turpmāk vadīs fakultātes darbu un lasīs lekcijas (Bļugers, 1962).

Pats Vasilij Kalbergs par savu darbu direktora amatā plašāku analīzi veica vienu reizi, 1959. gada 26. jūnijā publicējot laikrakstā “Padomju Mediķis” rakstu “Mūsu sasniegumi un trūkumi 1958./59. mācību gadā” (Kalbergs, 1959). Tajā viņš uzsvēra zinātniskā darba sasniegumus RMI, puda gandarījumu par teorētiskās un praktiskās medicīnas pētījumiem. Viņš teica, ka ir apmierināts ar panākumiem kārtējā zinātniskajā sesijā, kuras laikā nolasīti 46 referāti, un īpaši uzsvēra, ka tos sagatavojuši darbinieki, kas vēl nesen bija RMI studenti. Viņš pieminēja daudzus, kas vēlāk kļuva par RMI docētājiem un iemantoja autoritāti mediķu vidū, kļūstot par RMI vadošajiem darbiniekiem, piemēram, Ilmāru Lazovski, Olgu Kovšu, Jūliju Anšeleviču, Jeļizavetu Livšicu, Jevgeniju Feodorovu, Iru Smilškalni, Ausmu Bērziņu, Kaetanu Juršānu, Genovefu Jēču, Romualdu Visocki, Gunu Dambīti, Anatoliju Bļugeru, Ernestu Gaudiņu.

Vēl profesors V. Kalbergs šajā publikācijā risināja jautājumus par studentu disciplīnu, vispirms to attiecinot uz mācībām, pēc tam arī uz uzvedību. Šajā ziņā viņš bija bargs arī pret pasniedzējiem – aizrādīja viņiem par piekāpšanos studentiem, kuri kavē un ir parādnieki, bet pasniedzēji ļaujot kārtot

¹⁸ RSU muzeja (RSUM) krājums. RSUMz 254.

pārbaudījuma darbus ārpus studiju grafika. Atbilstoši padomju laikam, runājot par mācību procesa organizāciju, lai uzlabotu kvalificētu ārstu sagatavošanu, rektors atsaucās uz PSKP kongresu lēmumiem. Obligāts nosacījums, lai to panāktu, bija arī studentu politiskā audzināšana. Kā pozitīvu piemēru šajā darbā rektors minēja savus kolēģus – anatomikuma partijas grupu.

Raksta nobeigumā profesors V. Kalbergs uzteica RMI sportistus un pašdarbības kolektīvu dalībniekus, neaizmirstot piebilst, ka pirmajā vietā tomēr jābūt mācībām. Dažas piezīmes bija par Studentu zinātniskās biedrības darbu, kā arī par RMI saimnieciskajām prioritātēm.

Vēlāk tik plašas viņa atskaites šajā Rīgas Medicīnas institūta izdotajā laikrakstā netika publicētas. Par profesoru Vasiliju Kalbergu kā rektoru atsauksmes nekur periodiskajos izdevumos nav atrodamas. Ja arī minēts šis viņa amats, tad novērtējums dots vienīgi formāls. Piemēram, laikraksta "Cīņa" (Korzāns, 1973) rakstā, kas veltīts viņa 80. dzimšanas dienai, profesors Vladislavs Korzāns savu priekšteci kā rektoru vērtē divos teikumos: "Šajā laikā pilnībā uzplaukst viņa organizatora, pedagoga, zinātnieka un sabiedriskā darbinieka talants. Apbrīnu izraisa viņa spēju daudzpusība, neizsmeļamā enerģija, optimisms, prasme pārvarēt grūtības."

Rektoru, profesoru V. Kalbergu drīzāk varētu vērtēt kā viņa priekšgājēja, profesora Ernesta Burtņieka, darba turpinātāju. Jāpiebilst, ka pirmo no pieciem gadiem V. Kalbergs rektora amatā vadīja kā vietas izpildītājs.¹⁹ 1958. gadā, ko daudzi vērtē kā juku laiku sākumu – krīzi dažus turpmākos gadus ne tikai RMI vadībā, bet arī mācību un zinātniskajā darbā (Vīksna un Platkājis, 1991) –, uzņemoties RMI direktora pienākumus, Vasilijam Kalbergam jau bija 65 gadi. Tolaik tas bija jau cienījams vecums, jo pensijā devās 60 gadu vecumā.

3. attēls. RMI rektors Vasilij Kalbergs, ap 1960. gadu²⁰

Rector of Riga Medical Institute Vasilij Kalbergs, around 1960

¹⁹ RSU arhīvs, 507. f., 7. apr., 3984. l., 57. lp.

²⁰ MVM, F12634/3.

4. attēls. Profesors Vasilijš Kalbergs pieņem eksāmenu, 1968. gads²¹
Professor Vasilijš Kalbergs as an examiner, 1968

Daudz vairāk pozitīvu atmiņu, arī iepriekš minētajā profesora V. Korzāna rakstā un citviet, ir par profesoru Vasiliju Kalbergu kā anatomijas pasniedzēju. Šajā ziņā viņš bija liela autoritāte, iemantoja kolēģu un studentu cieņu. Kaut arī viņš veica rektora pienākumus, tomēr turpināja vadīt Anatomijas katedru un lasīt lekcijas. Savos pētījumos viņš padziļināti pievērsās veģetatīvās nervu sistēmas simpātisko gangliju (mezglu) izpētei, nieru anomālijām, vēnu sistēmas uzbūvei un citiem anatomijas jautājumiem. Profesors bija tas, kurš pēc Otrā pasaules kara Latvijas PSR atkal izveidoja anatomijas skolu. Viņa vadībā 1971. un 1973. gadā latviski tika izdotas mācību grāmatas “Cilvēka anatomija” I un II daļa.

Vēl tagad bijušie RMI studenti atceras, ka anatomijas nodarbības bijušas saistošas, profesors visai sarežģītos jautājumus spējis izskaidrot vienkāršā valodā, minot asprātīgus piemērus gan no klīniskās medicīnas, gan vēstures, gan mākslas un literatūras. Studentu zināšanas anatomijā viņš pārbaudījis ne tikai lekciju laikā, bet arī, piemēram, anatomikuma gaitenēs gluži sirsnīgā un privātā sarunā. Profesoram V. Kalbergam bijusi fenomenāla atmiņa. Vēl daudzus gadus pēc absolvēšanas viņš spēja atcerēties savu bijušo studentu vārdus un pat viņu biogrāfijas detaļas.

Par savu darbu Vasilijš Kalbergs ir saņēmis vairākus apbalvojumus: ordeni Goda Zīme (1950, 1961), Ļeņina ordeni (1966), Oktobra Revolūcijas ordeni (1971), kā arī LPSR Nopelniem bagātā zinātnes darbinieka nosaukumu (1965).

Profesors Vasilijš Kalbergs nomira 1983. gada 30. jūlijā Rīgā. Apbedīts Meža kapos, kur atdusas arī viņa sieva Biruta, dzim. Rāviņa (1898–1977), pediatre, un vienīgais dēls Igors Kalbergs (1915–1999).

Secinājumi

Rīgas Medicīnas institūtu rektors V. Kalbergs vadīja piecus gadus. Šo laiku RMI vēstures annālēs var raksturot kā pārmaiņu periodu gan administratīvajā, gan studiju un zinātniskajā darbā. V. Kalbergs lielas revolucionāras pārmaiņas šajā laikā neieviesa, drīzāk bija sava priekšgājēja, profesora Ernesta Burtņieka, darba turpinātājs.

²¹ RSUM, RSUMz 238.

Līdzgaitnieki viņu atceras kā spilgtu personību, aizrautīgu anatomijas docētāju un pētnieku ar fenomenālu atmiņu. RMI studentu zināšanas anatomijā viņš pārbaudījis ne tikai lekciju laikā, bet arī privātās sarunās anatomikuma gaitēnos.

Second Rector of Riga Medical Institute Vasilijs Kalbergs

Abstract

Professor Vasilijs Kalbergs was the second director (1958–1963) of Riga Medical Institute (RMI) who took office after the tragic death of the first RMI director Ernests Burtņieks (1898–1958).

V. Kalbergs was born on April 18, 1893, in St. Petersburg. His father was from Haapsalu (Estonia) and his mother from the province of Tver (Russia), but both had moved to St. Petersburg seeking better opportunities. V. Kalbergs graduated from the University of Petrograd (1918) and First Medical Institute of Leningrad (1925). He was a lecturer at Second Medical Institute of Leningrad (1925–1941), Naval Medical Academy (1941–1943) and Stalinabad (today Dushanbe, Tajikistan) Medical Institute (1943–1945). He was the Doctor of Medicine (1939) and the professor (1944).

Professor V. Kalbergs arrived in Riga in 1945 and became the head of the department of Anatomy at the State University of Latvia. After the establishment of Riga Medical Institute (RMI) in 1950 V. Kalbergs continued to work at the department of Anatomy until 1973 and as a professor-consultant from 1973 to 1982. V. Kalbergs was the dean of the RMI faculty of Medicine (1950–1958) as well as the active director of RMI (1958–1959) and from 1959 to 1963 – its rector. Professor V. Kalbergs was the chairman of the Society of Latvian Anatomists, Histologists and Embryologists (1951–1978). His scientific interests were concerned with morphology of the autonomic nervous system, renal anomalies, structure of the venous system and other questions regarding anatomy. V. Kalbergs received numerous awards: the Order of the Badge of Honour (1950, 1961), The Order of Lenin (1966), The Order of The October Revolution (1971) as well as Latvian SSR Extinguished Worker of Science title (1965).

V. Kalbergs died on July 30, 1983, in Riga.

V. Kalbergs led the university for five years. His colleagues remember him as a striking character and lecturer. He tested the anatomical knowledge of his students not only during lectures but, for example, in private and friendly conversations struck up in a corridor.

Keywords: anatomy, professor, rector, Riga Medical Institute, Vasilijs Kalbergs, St. Petersburg.

Literatūra

1. Aganovs, S. 4,6 miljoni rubļu kopmītnes celtniecībai. *Padomju Mediķis*. 1958, 4(34).
2. Bleiere, D. Rīgas Medicīnas institūts. *Rīgas Stradiņa universitāte*. 2016. Iegūts no: <http://vesture.rsu.lv/#rigas-medicinas-instituts-3> (sk. 05.01.2018.).
3. Bļugers, A. Augstā līmenī specializēt un pilnveidot republikas ārstus (На высоком уровне специализировать и совершенствовать врачей республики). *Padomju Mediķis*. 1962, 10(100).
4. Burtņieks, R., Pozemkovska, M. Pirmais Rīgas Medicīnas institūta rektors. *RSU 2014. gada zinātniskā konference: Tēzes*. Rīga, 2014.
5. Ivanovs, G. Pēc balles (После бала). *Литературная газета*. 1955, 69(3414).
6. Kalbergs, V. Mūsu sasniegumi un trūkumi 1958./59. mācību gadā. *Padomju Mediķis*. 1959, 20(50).
7. Kalbergs, V. Veselības aizsardzības aktīva apspriede. *Padomju Mediķis*. 1961, 10(80).
8. Korzāns, V. Atkal viena tikšanās ar skolotāju. *Ciņa*. 18.04.1973.
9. Pozemkovska, M. Rīgas Medicīnas institūta rektora Vladislava Korzāna biogrāfijas avoti. *RSU 2015. gada zinātniskā konference: Tēzes*. Rīga, 2015.

10. *Profesors Vladislavs Korzāns. Cilvēks un Rektors.* Sast. Salaks, J. Rīga: Rīgas Stradiņa universitāte, 2015.
11. Rorbaks, A. Draudzības kauss – uz Rīgu? *Padomju Mediķis.* 1963, 12(120).
12. Stradiņš, J., Arons, K. Ē., Vīksna, A. *Tāds bija mūsu laiks.* Rīga: Sprīdītis, 1996.
13. Strods, H. *Latvijas Valsts universitātes vēsture. 1940–1990.* Rīga: Latvijas Universitāte, 1999.
14. Šautuves atklāšana. *Padomju Mediķis.* 1958, 5(35).
15. Vēl var pieteikties. Te būs nometne. *Padomju Mediķis.* 1959, 19(49).
16. Vīksna, A. *Latvijas Universitātes Medicīnas fakultāte 1919–1950.* Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2011.
17. Vīksna, A. Medicīnas fakultātes atdalīšana no Latvijas Valsts universitātes (1941–1950). *Latvijas Vēsture.* 2000, 3.
18. Vīksna, A. Rīgas Medicīnas institūta dibināšana. *Latvijas Ārsts.* 1997, 11.
19. Vīksna, A., Platkājis, E. *Zelta skalpelis.* Rīga: Zvaigzne, 1991.